

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Leandro Grimstål

Rysk roulette

Hur rättssäkra är språkanalyserna?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: VT 2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och material	7
2 RÄTTEN TILL ASYL	9
2.1 Bakomliggande förutsättningar	9
2.2 Asyl- och flyktingbegreppet	11
2.3 Non-refoulement	12
3 OFFICIALPRINCIPEN	14
3.1 Officialprincipen i praxis: MIG 2006:1	17
3.2 Officialprincipen i praxis: MIG 2006:7	18
4 BENEFIT OF THE DOUBT	19
5 SPRÅKANALYSER	22
5.1 Generell problematik kring sakkunnig-utlåtanden	22
5.2 Språkanalyser och dess problematik	23
5.2.1 Tillförlitligheten	23
5.2.2 Tillkomsten	25
5.2.3 Användningen	26
5.3 MIG 2011:15	27
6 AVSLUTANDE ANALYS	28

7 SLUTSATS	32
BILAGA: INTERVJU MED KENNETH HYLTENSTAM	33
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	35

Summary

The asylum procedure in Sweden is mainly based on the regulations in FPL, FL and UtilL. Together with international sources of law and some commonly accepted judicial principles they are supposed to secure a quick, fair and legally certain trial. The essay aims to examine how the Swedish asylum procedure is relating to these rules.

The essay begins by examining the right to seek asylum, what this right means and what rules govern Swedish asylum law. Asylum law is a unique legal field with certain considerations, and the right to seek asylum is considered a human right. By examining Swedish and international statutory texts the essay discusses under what circumstances asylum is granted in Sweden. The word asylum is explained and the term “Non-refoulement” is described.

Next the essay focuses on the investigation that precedes the trial. Some regulations are ascertained and the investigative responsibilities of the authorities are explained more thoroughly. Two cases are used to illustrate how the investigative responsibilities are interpreted by the courts.

The judicial principle “Benefit of the doubt” is explained. The principle carries an alleviation of the requirement of evidence for the applicant and is to be understood as when certain circumstances can’t be ascertained the lack of evidence should be interpreted as benefitting the applicant. The principle is derived from Swedish and international law.

Thereafter the role of the language analysis as an investigative method is reviewed. Their reliability, the method by which they are made and their use are questioned.

The essay ends with an analysis and a conclusion that puts the language analysis in a context of the investigative responsibilities of the authorities and the rule “Benefit of the doubt”.

Sammanfattning

Asylprövningen i Sverige sker i huvudsak utifrån reglerna i FPL, FL och UtL. Tillsammans med internationella rättskällor och vissa allmänt accepterade rättsgrundsatser ska de säkerställa en snabb, rättvis och rättssäker prövning. Arbetet syftar till att granska hur den svenska asylprövningen förhåller sig till dessa regler.

Först redovisas för rätten att söka asyl, vad denna innebär och vilka regler som styr svensk asylrätt. Asylrätten är ett unikt rättsområde där särskilda hänsyn ska beaktas, och rätten att söka asyl anses vara en mänsklig rättighet. Genom att granska svensk och internationell lagtext tar arbetet upp under vilka omständigheter asyl beviljas i Sverige. Begreppet asyl förklaras, och regeln om ”Non-refoulement” beskrivs.

Arbetet lägger därefter fokus på utredningen som föregår prövningen. Vissa arbetsregler fastställs och myndigheternas utredningsplikt förklaras mer ingående. Till hjälp tar arbetet upp två rättsfall som illustrerar hur utredningsplikten tolkats av domstolarna.

Principen om ”Benefit of the doubt” går igenom. Principen innebär en bevislättning för den sökande och ska förstås som att då vissa omständigheter inte går att utreda ska bristen av bevis tolkas till den sökandes fördel. Principen härleds till svensk och internationell rätt.

Därefter skärskådas språkanalysernas roll som utredningsmetod. De ifrågasätts vad gäller tillförlitlighet, tillkomst och användning.

Uppsatsen avslutas med en analys och en slutsats som sätter in språkanalyserna i en kontext av myndigheternas utredningsansvar och bevislättningsregeln.

Förord

Samma vecka som uppsatsen blev färdigskriven framförde Storbritanniens högsta domstol stark kritik mot språkanalyser utförda av det svenska språkanalyföretaget Sprakab. Strax därefter rapporterade brittiska medier om att hundratals asylsökande kan ha utvisats på felaktiga grunder. I Sverige rapporterade DN och Mittnytt om domen och den debatt den väckt i Storbritannien. Eftersom Sprakab är det språkanalyföretag som Migrationsverket använder sig av tillfrågades myndigheten om dess syn på analysernas tillförlitlighet. Migrationsverkets rättschef svarade att domen inte ändrat läget i Sverige.

För vidare läsning, se

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/svenskt-sprakforetag-vacker-het-asyldebatt-i-storbritannien/>

<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/hundreds-of-asylum-seekers-wrongly-deported-after-inappropriate-advice-from-swedish-linguistics-firm-9421187.html>

Se även

<http://www.svtplay.se/klipp/2079610/svenskt-foretag-kritiseras-av-brittiska-hd>

Jag vill passa på att tacka min handledare Sacharias Votinius samt professor Kenneth Hyltenstams för all hjälp.

Förkortningar

UtlL

Utlänningslagen

FL

Förvaltningslagen

FPL

Förvaltningsprocesslagen

MiÖD

Migrationsöverdomstolen

UNHCR

FN:s flyktingkommissariat, United Nations High Commissioner for Refugees

EKMR

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

ICCPR

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

1 Inledning

1.1 Bakgrund

2012 var ett stormigt år för svensk asylpolitik. Svenska medier rapporterade om användningen av språkanalyser i asylprövningen, och kritiken lät inte vänta på sig. Analysernas trovärdighet ifrågasattes, och frågor ställdes kring huruvida den svenska asylprövningen var ett lotteri baserat på slumpen. Det var glest bland kommentarer från juristsverige, och diskussionen överläts främst åt funktionärer på myndighetsnivå och åt frivilligorganisationer. Sedan dess har debatten dött ut, men de omstridda utredningsmetoderna är fortfarande i bruk. Jag anser därför att det är på tiden att språkanalysernas hållbarhet granskas ur ett annat perspektiv; utifrån de förhållningsregler som vi i juridiken har att rätta oss efter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att klargöra språkanalysernas tillkomst, varför de används, samt hur de används. Arbetet syftar även till att klargöra i vilken kontext språkanalyserna ska förstås. Ur detta perspektiv uppstår vissa frågor som bör besvaras. Vad är asyl, och varför är det av vikt att granska asylhandläggningen? Hur förhåller sig språkanalyserna till internationella åtaganden och nationella grundprinciper? Finns det problem kopplade till användningen av språkanalyser?

1.3 Avgränsningar

P.g.a. tids- och utrymmesbrist var jag tvungen att skala ner arbetets omfattning och underlag i flera avseenden. Frågan om bevisvärderingen inom asylrätten är intressant och relevant men är så pass omfattande att det hade krävt ett helt eget arbete bara för att skrapa frågan på ytan. Istället valde jag att huvudsakligen fokusera på bevismedlet språkanalyser. Språkanalysen har dock ett nära samband med kunskapstestet, en form av sakkunnigutlåtande som inte fick plats i detta arbete då det omfattar helt

andra vetenskapliga fält än språkanalysen. Jag valde även att utelämna den historiska utvecklingen inom asylrätten, t.ex. vilken påverkan införandet av den nya instans- och processordningen har haft på beslutsfattandet och praxisbildningen. Arbetet behandlar inte uppehållstillstånd beviljade p.g.a. synnerligen ömmande omständigheter, och går inte heller närmare in på reglerna om utvisning eller verkställighetshinder. Jag har också valt att bara i förbifarten nämna Dublinförordningen och hur denna påverkar det svenska asylförfarandet, eftersom frågan är tillräckligt komplicerad och omfattande att ensam uppta allt utrymme och mycket därtill.

1.4 Metod och material

I mitt arbete har jag valt att göra en kritisk granskning utifrån en utvidgad rättsdogmatisk metod. Detta innebär att jag främst genom att gå till rättskällorna försöker fastställa vad som är gällande rätt och därtill granska den juridiska argumentationen. Att metoden benämns som utvidgad kommer ur att jag genom att se till andra akademiska fält närbesläktade med den granskade frågan ämnar sätta den juridiska argumentationen i ett bredare perspektiv. Arbetet är en kvalitativ studie av förarbeten, lagtext, riktlinjer, rapporter och praxis. Jag har även sett till den juridiska doktrinen. Jag har också utfört en djupintervju med en ledande akademisk expert på det granskade området.

Avseende utredningsskyldigheten för svenska förvaltningsmyndigheter och domstolar, bevislätnadsregeln och den översiktliga framställningen av asylbegreppet har jag använt mig av förarbeten, lagtext, riktlinjer, praxis och juridisk doktrin. Forskningsläget är gynnsamt och det finns rikligt med material.

Vad avser språkanalyserna finns inte lika mycket material att tillgå och jag har därför främst hänvisats till svenska förarbeten, internationella och nationella riktlinjer, granskande rapporter och nationell praxis. Jag har även vänt mig till doktrin i den utsträckning detta varit möjligt, men frågan behandlas sparsamt i den svenska juridiska doktrinen. I Bevis 8 behandlar

Diesen m.fl. bevismedlen i asylprövningen. Eftersom jag ansåg att bokens utgångspunkt var relevant och behandlade många aspekter av frågan har jag använt mig mycket av detta verk.

2 Rätten till asyl

För en grundläggande förståelse av frågan måste vi först se till vad asyl är för något och hur asyl erbjuds. Vi måste även beakta vilka internationella åtaganden som påverkar svensk asylprövning.

2.1 Bakomliggande förutsättningar

Trots att asylprövningen faller inom förvaltningsrättens område särskiljer sig prövningen i en rad viktiga frågor. Även om flera förvaltningsrättsliga beslut är högst ingripande i den enskildes liv är bedömningen i asylprövningen utmärkande delikat, då ett felaktigt beslut kan få till och med fatala följder. Det är därför av högsta vikt att Migrationsverket eller de domstolar som har att ta ställning till ansökan strävar att uppnå ett materiellt riktigt beslut eller dom.¹

Asylprövningen i Sverige regleras bl.a. av förvaltningslagen (FL), förvaltningsprocesslagen (FPL) och utlänningslagen (UtlL), men även andra lagar såsom exempelvis offentlighets- och sekretesslagen ska beaktas. Sverige är även bundet av flera internationella åtaganden, t.ex. FN-konventioner och EU-direktiv. Dessutom måste prövningen ske i överensstämmelse med diverse migrationsrättsliga, förvaltningsrättsliga och processrättsliga, ofta kodifierade, principer; i vissa fall sprungna ur internationell praxis, i andra fall ur nationella förhållningsregler och arbetsmetoder som anses allmängiltiga.

Varje asylansökan behandlas individuellt.² För att beviljas asyl måste en ansökan uppfylla en rad kriterier. Beslutsfattaren måste därför successivt försöka utreda och besvara ibland ganska svårbesvarade frågor för att försöka uppnå ett så materiellt korrekt beslut som möjligt. Det är här viktigt att påpeka att utredningen ska ske med beaktande av bl.a. officialprincipen,

---

¹Diesen m.fl. 2012, s. 157

²Migrationsverkets webbinformation om asylregler

och ska även förstås utifrån principen om ”Benefit of the doubt”. Dessa principer reglerar just utredningsansvaret och situationer då det finns brister i utredningen.

När en asylansökan inkommer till Migrationsverket ska verket först försöka fastställa huruvida Sverige har behörighet att pröva frågan; detta emanerar ur Dublinförordningen och den så kallade principen om första asylland. Finner verket att det är behörigt att pröva ansökningen måste verket först utreda den sökandes identitet och härkomst, för att därefter pröva sökandens asylskäl.³ Identiteten och härkomsten är även av vikt vid en eventuell verkställighet av avvisnings- och utvisningsbeslut.

Det är inte ovanligt att den sökande saknar identitetshandlingar eller saknar dokumentation att styrka sin härkomst med. Detta kan bero på att den sökande tvingats fly innan denna haft möjlighet att få med sig sina rese- eller identitetshandlingar eller att det uppstått en situation då den sökande inte kunnat få ut rese- eller identitetshandlingar av myndigheterna i det land som denna flytt från. Det kan även bero på att den sökande gjort sig av med handlingarna under resan till Sverige.⁴ Det är dock fastslaget att en sökandes avsaknad av rese- och identitetshandlingar eller en sökandes användning av falska handlingar inte i sig innebär att asylansökan är ogrundad.⁵

I situationer då det inte går att fastställa den sökandes identitet eller hemvist har beslutsfattaren att använda sig av andra metoder. I och med principen om den fria bevisprövningen finns inga legala hinder rörande vad som kan åberopas som bevis för att styrka en identitet eller en härkomst. Av denna anledning är ambassadförfrågningar, muntliga utredningar, kunskapstest och språkanalyser vanligt förekommande.⁶ I och med att utredningsmöjligheterna är begränsade har det upprepade gånger, av både lagstiftaren och av MiÖD, påpekats att språkanalyserna bör kunna användas

---

³ MIG 2007:12. Se även *Identitet*, Migrationsverkets handbok s. 15 f.

⁴ SOU 2003:25 s. 135-140

⁵ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 81

⁶ Ibid.

av utredande myndighet.⁷ Det har även lyfts önskemål från Sveriges migrationsdomstolar att Migrationsverket bör utföra fler språkanalyser då det anses befogat.⁸

2.2 Asyl- och flyktingbegreppet

I art. 14 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna anges att det är en mänsklig rättighet att söka asyl. Själva begreppet asyl förklaras dock ej närmare, utan förklaras i art. 14 enbart som ett medel för att ”undvika förföljelser”. Det är värt att notera att art. 14 enbart tillstår att det är en mänsklig rättighet att söka asyl; artikeln medger dock inte att rättighetsskyddet garanterar ett beviljande. ”En sådan positiv rätt till asyl (*right to asylum*) kan däremot föreligga enligt enskilda länders interna lagstiftning [...] Detta är också fallet [...] i Sverige.”⁹ I UtIL definieras asyl som uppehållstillstånd beviljat en utlänning som är flykting eller alternativt skyddsbehövande. I 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (Genèvekonventionen) och i 1967 års tilläggsprotokoll (New York-protokollet) fastställs vad som menas med en flykting.¹⁰ Konventionen garanterar även flyktingen vissa rättigheter. För att övervaka att det internationella skyddet för flyktingar upprätthålls har FN bildat UNHCR, och även i situationer då en sökande befinner sig i en stat som inte undertecknat konventionen eller protokollet ska organet tillhandahålla detta skydd.¹¹

I Sverige regleras rätten att söka asyl i Utlänningslagen. I 4 kap. 1 § andra och tredje stycket definieras begreppet flykting:

Med flykting avses [...] en utlänning som

1. – befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss

⁷ SOU 2003:25 s. 147. Se även MIG 2011:15

⁸ SOU 2009:56 s. 182 f.

⁹ Wikrén & Sandesjö 2013, kommentaren till 1 kap. 3 §

¹⁰ Genèvekonventionen art. 1 A (2) & New York-protokollet art. 1 (2)

¹¹ UNHCR:s handbok, para. 16

samhällsgrupp, och

2. – inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd.

[---]

Som flykting ska även anses en utlänning som är statslös och som

1. – av samma skäl som anges i första stycket befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort, och
2. – inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, återvända dit.

Definitionen av begreppet flykting som återfinns i första stycket infördes i och med 1980 års UtIL, och avsåg att återspegla art. 1 A (2) i Genèvekonventionen.¹² UtIL definition av begreppet flykting har dock med tiden fått ett vidare omfång och omfattar idag även förföljelser pga. kön och sexuell läggning. I 4 kap. 2 och 2a §§ finns regler om skyddsbehövande. Denna skyddsgrund följer av skyddsgrundsdirektivet, vilket innebär att samma skyddsgrund finns inom hela EU-området.¹³ Flyktingar, alternativt skyddsbehövande samt övriga skyddsbehövande har rätt till uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 §, vilket därmed rent begreppsmässigt innebär att den sökande beviljas asyl, 1 kap. 3 §.

2.3 Non-refoulement

Av stor vikt för den asylsökande är principen om Non-refoulement. Denna princip benämns frekvent vara en ”hörnsten” till Genèvekonventionen¹⁴, och har successivt fått allt större betydelse som en ”i internationell rätt allmänt accepterad princip”.¹⁵ Själva principen kommer till uttryck i konventionens art. 33, och innebär ett förbud mot fördragsstaterna att ”utvisa eller avvisa (refouler) en flykting till gränsen mot ett område där [hens] liv eller frihet skulle hotas på grund av [hens] ras, religion, tillhörighet till en viss

---

¹² Prop. 1979/80:96 s. 41

¹³ Strömberg & Lundell 2013, s. 102

¹⁴ UNHCR Note on the Principle of Non-Refoulement, rubriken A. *Introduction*. Se även SOU 2006:61 s. 58

¹⁵ Wikrén & Sandesjö 2013, kommentaren till 12 kap. 2 §

samhällsgrupp eller politiska åskådning.”¹⁶ Principen tillämpas dock i ”betydande utsträckning” även av icke fördragsslutande stater, till och med ”bland stater som inte anser sig förpliktade att lämna asyl”.¹⁷ Principen om non-refoulement ska förstås som att den även avser situationer då utvisningen eller avvisningen görs till ett område som i sin tur sänder den sökande till ett sådant område där dennas liv eller frihet hotas.¹⁸ Förbudet är dock inte absolut, och artikeln fortsätter med att förklara i vilka situationer utlännningen har försuttit sin rätt till skydd enligt principen.

Principen finns kodifierad i ett flertal i Sverige erkända rättskällor, bland annat i art. 21 skyddsgrundsdirektivet, art. 6 och 7 ICCPR, art. 3 EKMR och art. 3 FN:s tortyrkonvention. I den svenska lagsamlingen finns principen fastställd genom 12 kap. 1 och 2 §§ UtIL. I utlänningslagen har dock regeln delats upp i två olika kategorier. 1 § avser situationer då det föreligger risk för tortyr eller dödsstraff eller annan omänsklig behandling. Skyddet i 1 § är undantagslöst, och motsvarar reglerna i FN:s tortyrkonvention art. 3 och EKMR art. 3.

2 § riktar in sig på situationer då det föreligger risk för förföljelse. I detta fall är skyddet inte undantagslöst, och undantagsreglerna som finns uttryckta i Genèvekonventionens art. 33 återges här. Det är dock värt att notera att första stycket i paragrafen omfattar fler situationer än de som avses i art. 33, då ordalydelsen i UtIL lyder ”Ingen utlämning” medan konventionen endast avser flyktingar.¹⁹

---

¹⁶ Diesen m.fl. 2012, s. 79

¹⁷ Wikrén & Sandesjö 2013, kommentaren till 12 kap. 2 §

¹⁸ SOU 2006:61 s. 59

¹⁹ Wikrén & Sandesjö 2013, kommentaren till 12 kap. 2 §

3 Officialprincipen

Utredningen inför en asylprövning sker utifrån vissa principer etablerade i svensk rätt och det är därför av vikt att granska dessa.

Det är av stor vikt hur utredningen i förvaltningsmål sker och vem denna utredningsskyldighet åligger. I svensk rätt har det därför utvecklats en allmän grundsats som har särskild betydelse inom förvaltningsrätten, den så kallade officialprincipen, som reglerar myndigheternas och rättens utredningsansvar i förhållande till den enskilde. Denna princip är lagfäst i 8 § FPL, och gäller för såväl förvaltningsdomstolar som för myndigheter även om paragrafen inte uttryckligen vänder sig till myndigheter.²⁰ Principen innebär en skyldighet för myndigheter och domstolar att ex officio inhämta ett faktaunderlag samt en möjlighet att förelägga parterna att komplettera utredningen.²¹ Utredningen ska därtill vara opartisk och neutral, vilket framkommer av objektivitetsprincipen och likhetsprincipen.

Omfattningen av myndigheternas och rättens utredningsskyldighet är inte självklar och varierar från fall till fall; avgörande blir målets karaktär samt parternas styrkeförhållanden.²² ”Detta innebär att utredningsbördan flyttas mellan myndigheten och den enskilde, beroende på om det är fråga om ett tvångsåläggande, straffliknande åtgärder, tvistemålsliknande ärenden, ett rent ansökningsärende eller som är fallet i asylärenden ett ansökningsärende där grundläggande fri- och rättigheter enligt internationella konventioner skall beaktas.”²³ I det normala fallet vid förvaltningsmål åläggs sökanden vid ett rent ansökningsärende att presentera rättsfakta med därtill hörande bevisning. Detta krav kvarstår även vid ansökning om rätten till asyl, dock med viktiga modifieringar. Sökanden måste presentera sina yrkanden och grunder samt kan av rätten föreläggas att presentera viss bevisning.²⁴ Annorlunda vid denna typ av fall är dock att asylprövningen handlar om den

---

²⁰ SOU 2006:6 s. 203. Se även prop. 2004/05:170 s. 155

²¹ Ekelöf & Edelstam 2009, s. 69

²² Jermsten 2014, kommentar till 8 §

²³ SOU 2006:6 s. 203

²⁴ Prop. 2004/05:170 s. 155

sökandes eventuella rätt till en enligt svensk och internationell rätt mänsklig rättighet, dvs. den sökandes skyddsbehov, vilket gör att utredningsbördan i huvudsak läggs på myndigheten.²⁵ Denna fördelning har därför kommit att uttryckas som en informationsbörda för sökanden, jämfört med en utredningsbörda för myndigheten.²⁶

I propositionen till den nya instans- och processordningen fastslås att tyngdpunkten för prövningen ska ligga i första instans, dvs. hos Migrationsverket. Till detta hör att ärendena redan i första instans ska vara fullständigt utredda. Att tyngdpunkten läggs på utredningen i första instans och på den därtill kopplade prövningen förklaras med att en bättre prövning i första instans ökar rättssäkerheten. Vidare förklaras att en tillfredsställande utredning i första instans möjliggör för en överprövning att inrikta sig på den omstridda frågan istället för på utredningen. I och med detta ska Migrationsverket aktivt arbeta med att utreda för målet betydande oklarheter i den mån det är möjligt. Eftersom den sökande ofta kan påverka hur väl vissa frågor kan bli utredda, kan denna åläggas att komplettera vissa uppgifter, samt delaktigt bistå utredningen vid undersökningar.²⁷ Det ankommer även på den sökande att ”så snart som möjligt lägga fram de upplysningar och de handlingar som han eller hon förfogar över, eftersom det måste presumeras att sökanden har tillgång till dessa uppgifter.”²⁸

Detta krav på den sökandes medverkan i utredningen tillmäts en inte obetydlig vikt, och i rapporten Kvalitet i svensk asylprövning klargör Migrationsverket att ”UNHCR:s handbok, EU:s skyddsgrundsdirektiv, liksom svensk rätt, föreskriver att den asylsökande skall [...] samarbeta med utredaren och anstränga sig för att underbygga sina uppgifter.” Rapporten fortsätter dock med att betona hur detta krav inte kan ställas lika i alla fall. ”Vad som betraktas som en genuin ansträngning att skaffa fram bevisning måste bedömas från fall till fall. Bevisning som i ett fall rimligen kan

---

²⁵ Diesen m.fl. 2012, s. 159

²⁶ SOU 2006:6 s. 221

²⁷ Prop. 2004/05:170 s. 154 ff.

²⁸ SOU 2006:6 s. 205

förväntas kan i ett annat fall vara direkt omöjligt för den sökande att införskaffa.”²⁹

Den utredande myndigheten har genom FL 7 § andra meningen ålagts att om möjligt och behövt inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter. Om inte sekretessbestämmelser uppställer hinder mot detta ska den andra myndigheten lämna dessa uppgifter, FL 6 §. I FL 4 § föreskrivs myndigheten även en serviceskyldighet. Denna serviceskyldighet medför att myndigheten ska bistå den sökande i tillvaratagandet av hans rätt i ärendet, t.ex. genom vägledning och att ge information om hur den sökande själv kan tillföra behövlig utredning till ärendet.³⁰

Att vikten läggs på utredningen i första instans är dock inte helt okontroversiellt, och vållar i sig egna problem vid senare handläggning. Detta problem emanerar ur det faktum att Migrationsverket som i första instans har att utreda frågan även är beslutsmyndighet, medan överprövning sker till migrationsdomstolen.

Vid ärendets uppkomst ansvarar således den myndighet som har det minsta lagstadgade utredningsansvaret för att rättsfakta och bevisning förebringas, medan den överprövande domstolen efter ett överklagande har att tillse att ärendet blir så ”utrett som dess beskaffenhet kräver”. Det mer inskränkta utredningsåliggandet i första instans kan medföra att oreparerbara fakta- och bevisförluster uppkommer inför ärendets senare behandling i domstol. Ofta innebär detta tillika att bevis- och faktaunderlaget blir ett annat i överinstansen än i beslutsinstansen. Denna effekt uppstår självfallet också i de fall då domstols kompletteringsanvisningar till part medför att denne inlämnar bevis och åberopar fakta som aldrig presenterades för beslutsinstansen, eftersom part ej själv förstod att dessa hade behövts hos beslutsmyndigheten.³¹

---

²⁹ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 191

³⁰ SOU 2006:6 s. 205

³¹ Diesen m.fl. 2012, s. 161

3.1 Officialprincipen i praxis: MIG 2006:1

Några månader efter det att Migrationsöverdomstolen (MiÖD) inrättades den 31 mars 2006, kom dess första prejudikat, MIG 2006:1. I målet begärde den sökande uppehållstillstånd i egenskap av flykting alternativt skyddsbehövande i övrigt eller på grunden särskilt ömmande omständigheter. Till stöd för sin utsaga och för att stärka sin identitet inlämnade den sökande bland annat ett utgången egyptiskt ID-kort och en dom från en egyptisk säkerhetsdomstol som uppgav den sökandes namn såsom grundare av ett olagligt parti. Migrationsverket hade utfört två muntliga förhör med den sökande och därtill kontrollerat domens autenticitet genom den svenska ambassaden i Kairo. Migrationsverket fann att domen verkade vara äkta, men ansåg ändå att både ID-kortet och domen avsåg en annan person än den sökande, och avslog därmed ansökan. Beslutet överklagades, varpå Migrationsdomstolen avslog överklagandet och lutade sig tillbaka på den bedömning som Migrationsverket gjort, utan att till detta bifoga en egen motivering. Migrationsdomstolen hade även avstått från att hålla muntlig förhandling trots att både UtIL och FPL så föreskriver samt avstått från att själv bedriva någon form av utredning för att komma på klarhet med den sökandes identitet eller domens äkthet. När målet väl nådde MiÖD kom just officialprincipen att belysas. MiÖD påpekade att trots att utredningsansvaret finns uttryckt i 8 § FPL, och trots att möjlighet till att hålla muntlig förhandling finns i både nya och gamla utlänningslagen, samt att fördelarna med detta medel beskrivits i prop. 2004/05:170, prop. 1996/97:25 och i UNHCR:s ”Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning”, hade Migrationsdomstolen bortsett från att utnyttja denna resurs. MiÖD påtalade att en utredning var av än större vikt då det är känt att Egypten brister i respekt för de mänskliga rättigheterna, och att ett felaktigt återsändande kunde visa sig få katastrofala följder. Således fastslog MiÖD vikten av att prövande domstolar i asylärenden måste arbeta för att utreda oklarheter om så är möjligt, och uppvisa en högre grad av aktivitet. Även vikten av att hålla muntliga förhandlingar då sådana kan antas vara till gagn för

utredningen påtalades. Även MiÖD:s upprepade hänvisningar till och citat från UNHCR:s handbok fastställde handbokens betydelse som rättskälla i den svenska asylrätten.³² Den i handboken belysta principen om fördel av det uppkomna tvivelsmålet, sk. ”Benefit of the doubt”, betonades även av MiÖD.

3.2 Officialprincipen i praxis: MIG 2006:7

MIG 2006:7 rörde en sökande som begärde asyl då denne i egenskap av alban från Kosovo i Serbien Montenegro, på grund av sina ekonomiska förbindelser med både romer och serber, trakasserades och förföljdes av sina albanska grannar. Trots att den landinformation som åberopats av både Migrationsverket och Migrationsdomstolen styrkte den sökandes utsaga rörande förföljelsegrunden bortsåg de båda instanserna från detta faktum, och fann att ansökan var ”uppenbart ogrundad”. De båda instanserna varken kommunicerade denna landinformation till den sökande, som saknade ombud, eller bifogade informationen till akten. I sin motivering lyfte MiÖD vikten av en väl utförd utredning som bör ske redan i första instans. Därefter förde MiÖD ett resonemang som kan sammanfattas med

att *alla* ärenden, även de av enklare beskaffenhet, måste hanteras enligt FL, utlänningslagen, sekretesslagen samt rättspraxis i övrigt. Kraven på kommunikation och utredning enligt sagda lagar måste *alltid* följas!³³

MiÖD påpekade att i fall som rör ett asylärende har Migrationsverket dessutom ett ”större utredningsansvar”, och att verket därför måste vara aktivt i utredningen och söka reda ut oklarheter. Det ”övergripande ansvaret för att sökandens skäl och grunder blir tillräckligt utredda” ligger på Migrationsverket.³⁴ I domen påtalade MiÖD än en gång UNHCR:s handbok såsom rättskälla i den svenska asylrätten.

---

³² Diesen m.fl. 2012, s. 172

³³ Diesen m.fl. 2012, s. 173

³⁴ Diesen m.fl. 2012, s. 174

4 Benefit of the doubt

För att säkerställa en asylsökande får en rättvis prövning finns regler som ser till utredningens kvaliteter och brister. I det följande ska detta behandlas.

Principen om tvivelsmålets fördel, eller bevislätnadsregeln, tillämpas i svensk rätt. Principen finns inte kodifierad i lag, men kommer till uttryck i bl.a. UNHCR:s handbok och i propositionen, där under namnet ”Benefit of the doubt”³⁵. Bevislätnadsregeln står även att finna i Skyddsgrundsdirektivet art. 4.5, som utgör en minimistandard, dvs. att längre gående tillämpning är tillåten. Konkret innebär principen en bevislindring, och förklaras med ”att *vad som inte kunnat utredas* [ska inte kunna] *läggas sökanden till last utan tvärtom [...] tolkas så att bristen inte motsäger dennes egna uppgifter*”.³⁶ I UNHCR:s handbok förklaras ”Benefit of the doubt” som att i situationer då ”den sökande gjort ett ärligt försök att styrka sin berättelse”³⁷, men bevisning ändå saknas, ska ”den sökandes redogörelse [om den] förefaller trovärdig och det inte finns goda skäl att anta det motsatta, [...] den sökande i sådana fall ges en fördel av det uppkomna tvivelsmålet”.³⁸ Handboken menar dock att principen endast ska tillämpas efter det att utredningen är slutförd och då den sökande förefaller allmänt trovärdig. Vidare ska sökandens utsaga vara sammanhängande och rimlig och får inte strida mot allmänt kända fakta.³⁹

Migrationsverket har förklarat att principen kan komma att tillämpas i situationer då

t.ex. den sökande kommer från ett land där myndigheterna inte kan utfärda identitetshandlingar eller när de handlingar som utfärdas av landet inte godtas av svenska myndigheter. Regeln kan också bli

---

³⁵ Prop. 1979/80:96 s. 88

³⁶ Diesen m.fl. 2012, s. 208

³⁷ UNHCR:s handbok, para. 203

³⁸ UNHCR:s handbok, para. 196

³⁹ UNHCR:s handbok, para. 204

aktuell när en sökande inte kan kontakta sina hemlandsmyndigheter för att styrka sin identitet.⁴⁰

Diesen menar att principen, trots handbokens ordalydelse, inte ska förstås som att beviskravet för en asylsökande i Sverige kräver att denna ”styrker” sina rättsfakta, utan istället gör dessa ”sannolika”. Av denna anledning menar Diesen att principen inte heller bör tillämpas vid bevisvärderingen, utan istället vid ”bedömningen av utredningskravets uppfyllande”. Han menar att ”*brist på utredning ska tolkas som brist på motbevis*”⁴¹ och hänvisar till statsrådets uttalande i propositionen; ”När den asylsökandes påstående om förföljelse framstår som rimliga men de faktiska förhållandena inte kan klarläggas bör, liksom hittills, den asylsökandes uppgifter läggas till grund för bedömningen.”⁴²

Diesen uttrycker sig varnande om att det trots ovanstående tolkning av principen fortfarande finns stora ”risker för olikformighet och rättsosäkerhet” vid en prövning utförd i första instans, då Migrationsverket alltjämt är både utredande och granskande myndighet. När verket slutligen har att besluta i ärendet finns faran att utredningen ses som utförligare och säkrare än vad den egentligen är.⁴³

Principen om ”Benefit of the doubt” har behandlats av MiÖD i MIG 2007:12. I sin motivering menar MiÖD att en bedömning ska ske i två led: i det första ledet ska sökanden uppfylla beviskravet ”tillräcklig” och om detta misslyckas, i det andra ledet nå upp till beviskravet ”sannolikt”. I det andra ledet kan sökandens utsaga alternativt värderas av myndigheten/domstolen baserat på sökandens allmänna trovärdighet. Är trovärdigheten hög menar MiÖD att den sökande kan tillgodoräknas bevislättnad. MiÖD pekar på att det i sannolikhetsbedömningen ska skiljas mellan skriftliga handlingar och den sökandes utsaga, då den senare inte ska ses som bevismedel.

---

⁴⁰ RCI 08/2013, s. 6

⁴¹ Diesen m.fl. 2012, s. 209

⁴² Prop. 1979/80:96 s. 88

⁴³ Diesen m.fl. 2012, s. 209

Diesen har ställt sig kritisk till MiÖD:s bedömning, som han anser är rent felaktig. Domstolens uppställning av beviskravet ”tillräcklig” menar Diesen närmast kan jämföras med nivån ”styrkt”. Han ställer sig frågande till varför olika beviskrav ställs i de olika leden, och menar att det är ”grundlöst” att uppställa beviskravet ”styrkt/visat”, då detta är ett högre beviskrav än vad som annars ställs inom asylrätt och övrig förvaltningsrätt. Detta följs av kritik mot MiÖD:s bedömning att sökandens utsaga inte skulle utgöra bevismedel, då Diesen menar att denna är ett bevismedel ”bland andra, vanligen det viktigaste men aldrig det uteslutande”. Detta följer av den fria bevisvärderingens princip, vilket också omöjliggör att det som i domen sätts beviskrav på bevis, ”dvs. att domstolen skulle kunna kräva att ett bevis måste ha en viss styrka för att kunna beaktas”. Trovärdighetsbedömningen bör enligt Diesen göras genom hela prövningen, och inte som domstolen menar vänta till sist.⁴⁴

---

⁴⁴ Diesen m.fl. 2012, s. 274-282

5 Språkanalyser

5.1 Generell problematik kring sakkunnigutlåtanden

En av de resurser som kan komma att begagnas av både Migrationsverket och domstolarna i strävan att uppfylla sin utredningsplikt är sakkunnigutlåtanden. Resursen syftar till att ge beslutsfattaren eller domaren ett utökat beslutsunderlag med hjälp av kunskap som denna annars inte själv besitter. Sakkunnigutlåtandet utgör rent teoretisk ett hjälpfaktum, och är inte ett bevismedel då den sakkunnige inte innehar funktionen av ett vittne. Denna skillnad bör noteras då det annars föreligger en ”*överhängande risk med sakkunnigbeviset [...] att det tillmäts en alltför stor betydelse vid bevisvärderingen.*”⁴⁵ Till detta hör även att beslutsfattaren eller domaren måste uppmärksamma att olika referensramar och värderingsprinciper råder inom juridiken och den vetenskap som den sakkunnige uttalar sig i; det är av denna anledning av största vikt att ”*juristen aldrig får överlämna bevisvärderingen till experten*”, utan slutsatsen måste vara juristens egen.⁴⁶ Skillnad görs mellan sakkunnigutlåtanden utförda på uppdrag av domstol och på uppdrag av part, och experten benämns därefter: domstolssakkunnig respektive partssakkunnig. En av rätten kallad sakkunnig förutsätts vara neutral och objektiv, medan en sakkunnig kallad av den sökande eller av Migrationsverket bör ses som jävig. Detta kan förklaras dels med risken för beroendeförhållanden som kan uppstå part och expert emellan, dels med att regler mot jäv finns för domstolssakkunniga, men inte för partssakkunniga.⁴⁷

---

⁴⁵ Diesen m.fl. 2012, s. 252

⁴⁶ Diesen m.fl. 2012, s. 252 f.

⁴⁷ Diesen m.fl. 2012, s. 253. Se även Ekelöf & Boman 2008, s. 230

5.2 Språkanalyser och dess problematik

Ett sakkunnigbevis som ofta används av Migrationsverket är språkanalyser, en metod som utvecklades bland annat i Sverige under 1990-talet och som fått vid spridning inom EU. Hur språkanalyserna används varierar beroende på land. T.ex. tillåts den sökande inkomma med en kompletterande språkanalys som motbevisning i Storbritannien, medan denna möjlighet inte finns i Sverige.⁴⁸ Analysen utförs av en analytiker som genom att lyssna på den sökandes tal försöker fastställa om hen kommer från det område denna uppgett i sin asylberättelse. Skulle en analytiker med kunskaper i det aktuella språket saknas, kan den sökande istället höras på sitt andraspråk, dvs. analyseras utifrån den brytning den sökande har då denna talar ett annat språk än sitt modersmål, vanligtvis engelska eller franska.⁴⁹ Analysen sker genom en evaluering av en inspelad konversation eller genom telefonkontakt direkt med den sökande.⁵⁰ För Migrationsverkets del utförs språkanalyserna av ett språkanalysföretag.⁵¹

Användandet av språkanalyser är dock inte oproblematiskt, då både analysernas tillförlitlighet, det sätt de används på och hur de utförs har ifrågasatts.⁵²

5.2.1 Tillförlitligheten

En inneboende problematik med språkanalysernas tillförlitlighet är det faktum att språk och dialekter existerar över nationsgränserna. Att det i vissa områden dessutom talas fler än ett språk, och att en del av dessa språk talas av ett väldigt litet antal personer, gör dessutom analysen svårare. T.ex. är det beräknat att det finns ca 250 stycken folkgrupper och ca 500 stycken språk

---

⁴⁸ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 82

⁴⁹ SOU 2003:25 s. 144 f.

⁵⁰ Diesen m.fl. 2012, s. 254

⁵¹ *Identitet*, Migrationsverkets handbok, s. 13

⁵² SOU 2003:25 s. 146 f. Se även Kvalitet i svensk asylprövning, s. 82. Se även remissvar på SOU 1997:162

och dialekter enbart i Nigeria.⁵³ Att kunna särskilja flera närbesläktade språk och dialekter och på denna basis därefter avgöra var den sökande har sitt ursprung har ansetts vanskligt; det har till och med ansetts vara omöjligt. ”[D]et går egentligen inte för någon, även om personen har den lämpligaste utbildningen man kan tänka sig så går det inte för någon att säkert analysera sig fram till vilken nationalitet en viss person har.” Kenneth Hyltenstam, professor i tvåspråkighet, menar att svårigheter uppstår då analytikern måste beakta sökandes uttal, ordval, grammatiska strukturer samt språkets pragmatik, det vill säga ”hur man använder språket i [...] situationen som man har blivit intervjuad i”. Därtill måste det beaktas att den sökande kan ha rört sig mellan olika områden och influerats av andra personers språkanvändning.⁵⁴ Detta påstående styrks av en rad andra lingvister, som i en sammanställande rapport om riktlinjer (fortsättningsvis Riktlinjerna) menar att det är omöjligt att fastställa en sökandes ursprungsland baserat på dennas tal. Vad som istället eventuellt kan fastställas i vissa fall är

the country of socialization of the speaker. (This refers to the place(s) where the speaker has learned, implicitly and/or explicitly, how to be a member of a local society, or of local societies.) [...] However, linguistic expertise cannot directly determine national origin, nationality or citizenship, which are not inherently linked to language, in the way that socialization is.⁵⁵

Angående analyser av den sökandes brytning på ett annat språk än sitt modersmål menar Hyltenstam att detta är en än mer komplicerad process, då många språk i bl.a. delar av Asien och Afrika kan ha ett liknande uttalssystem. Han menar att ”[d]et är få som har den överblicken att de kan känna igen många olika brytningar.”⁵⁶

---

⁵³ Utrikespolitiska institutets landguide om Nigeria. Se även Nationalencyklopedin om Nigeria

⁵⁴ Intervju med Kenneth Hyltenstam [Hädanefters Hyltenstam]

⁵⁵ International Journal of Speech, Language and the Law, *Guidelines for the use of language analysis in relation to questions of national origin in refugee cases*, 2004 [Hädanefters *Guidelines* 2004]

⁵⁶ Hyltenstam

5.2.2 Tillkomsten

Även analysens tillkomst uppställer flera komplicerade krav för att den ska kunna anses trovärdig och pålitlig. Det har från flera håll påtalats att den person som utför analysen ska ha viss akademisk kunskap, både för att kunna göra en korrekt analys och för att kunna förmedla analysens resultat till den som senare ska begagna sig av utredningen.⁵⁷ I riktlinjerna preciseras dessa kunskapskrav:

Judgements about the relationship between language and regional identity should be made only by qualified linguists with recognized and up-to-date expertise, both in linguistics and in the language in question, including how this language differs from neighboring language varieties. This expertise can be evidenced by holding of higher degrees in linguistics, peer reviewed publications, and membership of professional associations.⁵⁸

Det har även påtalats vara av vikt att analytikern själv besitter denna kunskap, istället för att analysen genomförs av en person utan ovan sagda expertkunskap som sedan låter en kvalificerad lingvist andrahandsgranska resultatet.⁵⁹

I Migrationsverkets rapport *Kvalitet i svensk asylprövning* (2011) framförde UNHCR skarp kritik mot Migrationsverket, då FN:s flyktingkommissariat ansåg att språkanalytikerna besatt en alltför låg kompetens för att kunna utföra språkanalyser användbara för en asylprövning.⁶⁰ I rapporten framförde även Migrationsverket självkritik. Bland annat anmärktes att språkanalytikernas kunskaper enbart utgjordes av att de fötts och bott i det land som talet prövades mot, att vissa analytiker arbetade som tolkar samt att de fick ett bra resultat på analysföretagens egenutformade interna kunskapstest.⁶¹ Vidare påtalades att flera bedömningar varit inkonsekventa⁶², och att analytikern varit anonym, varpå dennas

---

⁵⁷ Hyltenstam

⁵⁸ *Guidelines* 2004

⁵⁹ Hyltenstam

⁶⁰ *Kvalitet i svensk asylprövning*, s. 87

⁶¹ *Kvalitet i svensk asylprövning*, s. 85 f.

⁶² *Kvalitet i svensk asylprövning*, s. 86

kunskapsnivå ej senare kunde prövas.⁶³ Detta har ansetts innebära en så stor brist att MiÖD i domen UM 583-06 fann att analyser som inte senare kunde kvalitetsundersökas bara hade ett marginellt bevisvärde, då de funnits vara alltför rättsosäkra.⁶⁴ Nära kopplat till detta är det senare ställda kravet att analytikern måste ange hur denna gått till väga för att nå sin slutsats.⁶⁵

5.2.3 Användningen

Även hur språkanalyserna används och tolkas av Migrationsverket och domstolarna har upprepade gånger visat sig vara problematiskt, och det råder här en viss osäkerhet från både verkets och domstolarnas håll kring hur detta bör ske. Detta framgår av både MiÖD:s och Migrationsverkets egna uttalanden.

Det har i migrationsverkets interna riktlinjer från 2009 anvisats om att språkanalyser är ”en typ av bevisning som skall beaktas tillsammans med övriga omständigheter i ärendet. De skall alltså inte användas som den enda bevisningen när en persons ursprung bedöms.”⁶⁶ Att detta är riktlinjer som behövs framgår av MiÖD:s uttalande i UM 583-06, i vilken MiÖD skrev att det ”[a]v underinstansernas avgöranden kan utläsas att språkanalysen har haft en inte oväsentlig betydelse vid bedömningen av fastställandet av klagandens härkomst”, följt av kritik mot analysens kvalitet.⁶⁷ I rapporten observerar UNHCR att:

Resultaten från språkanalyserna får stor betydelse i Migrationsverkets bedömning av de sökandes hemvist. I 16 av de 18 ärendena bedömde Migrationsverket den sökandes hemvist i enlighet med resultatet från språkanalyserna. I nio av besluten (50 %) redovisades ingen annan utredning eller bevisning än språkanalyserna som skäl till Migrationsverkets bedömning av den sökandes ursprung. [---]

---

⁶³ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 83

⁶⁴ Diesen m.fl, 2012, s. 254

⁶⁵ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 83

⁶⁶ Ibid., som i sin tur refererar till VCI 1/2009. Se även SOU 2003:25 s. 147

⁶⁷ MiÖD i UM 583-06

Resultaten från språkanalyserna bör [...] inte användas som enda bevisning i bedömningen av de sökandes hemvist.⁶⁸

Det kan här vara av vikt att notera att rapporten gavs ut 2011, dvs. två år efter det att Migrationsverkets interna riktlinjer publicerades.

5.3 MIG 2011:15

Trots de många komplicerade frågor som är kopplade till språkanalyserna har analysernas bevisvärde dock försvarats, dels genom förarbetena, dels genom MiÖD:s avgörande MIG 2011:15. I målet lyfter MiÖD den kritik som tidigare framfördes i UM 583-06. Dock menar MiÖD att denna kritik var riktad mot den specifika utredningen i det aktuella fallet, och att domen inte ska förstås som en generell kritik mot språkanalysernas trovärdighet. Istället menar MiÖD att språkanalyserna kan vara ”ett av de få instrument som finns att tillgå för att fastställa varifrån sökanden kommer”, varpå ”berörda myndigheter måste ha möjlighet att använda sig av alla till buds stående medel” om inte information om den sökandes härkomst kan fastställas med andra medel. Resonemanget sammanfattas av MiÖD med att ”[e]n språkanalys kan således - beroende på omständigheterna i det enskilda fallet - ha ett betydande bevisvärde.”⁶⁹

---

⁶⁸ Kvalitet i svensk asylprövning, s. 86

⁶⁹ MIG 2011:15

6 Avslutande analys

Som tidigare redogjorts för ser vi tydligt hur asylprövningen präglas av en rad principer som ämnar säkerställa en så rättssäker prövning som möjligt. Det kan därför antas att rättssäkerheten i prövningen har en hög prioritet, och att det ska finnas goda grunder för att frångå denna inställning. Med detta som utgångspunkt ska jag därför här försöka analysera språkanalysernas användning i den svenska asylprövningen.

Själva språkanalysens tillförlitlighet är från vissa håll strängt ifrågasatt. Experter menar att analyserna inte kan uppnå det syfte som de används för, nämligen att fastställa den sökandes härkomst. Detta har påtalats upprepade gånger, och dessa påpekanden bygger på ett vetenskapligt underlag. Ändå har lagstiftaren ansett att de har en viktig roll i prövningen, då få utredningsmöjligheter finns att tillgå. Lagstiftarens argument är korrekt; det finns i nuläget väldigt få utredningsmetoder för att fastställa den sökandes ursprung. Dock anser jag slutsatsen vara haltande. Ledstjärnan i asylrätten är strävan efter det materiellt riktiga beslutet/domen. Detta bör alltid beaktas, och skälen till detta är pga. rättsområdets natur uppenbara. Trots detta anser lagstiftaren att en högst tvivelaktig metod ska användas, i strid mot vetenskapliga resultat. Föresatsen att asylprövningen ska sträva efter det materiellt riktiga resultatet måste här ses som undanträngd för andra hänsyn. Även om det finns få metoder för att utreda en sökandes ursprungsland, kan svensk rätt inte välkomna användandet av en metod som riskerar att ge ett fullständigt felaktigt resultat. Oavsett utredningsmöjligheterna i övrigt kvarstår det faktum att en osäker metod är osäker – detta när rättsområdet söker uppnå ett så säkert resultat som möjligt.

Även om rättsområdena är olika i flera betydande aspekter är det här möjligt att göra en jämförelse av asylrätten och straffrätten. I både straffrätten och asylrätten riskerar en felaktig dom få väldigt påtagliga och långtgående konsekvenser för den som är föremål för prövningen. När det i straffrätten uppställs krav på att det ska anses styrkt att den tilltalade begått det brott

som denna står åtalad för kan man se ett liknande resonemang kring rättens strävan att uppnå den materiellt riktiga domen i asylrätten. Det skulle uppfattas som stötande att lagstiftaren tillåter vetenskapligt diskutabla utredningsmetoder som riskerar att få ett i alla avseenden tvivelaktigt utfall bara för att andra utredningsmetoder saknas.

Denna problematik accentueras när vi ser till hur frekvent metoden används av berörda myndigheter och hur ofta resultatet av analyserna får ligga till grund för besluten/domarna.

Beaktar man språkanalysernas funktion i första instans, dvs. när ärendet behandlas av Migrationsverket, blir problemen belysta ur från ett annat ljus. Det ska uppmärksammas att utredningsansvaret är mer omfattande för förvaltningsdomstolarna än för förvaltningsmyndigheterna. Det är därför föga förvånande, om ändock skrämmande, när rapporter kommer som menar att språkanalyserna används som enda bevisning, i strid mot rådande anvisningar. Det ska även framhållas att språkanalyserna i de flesta fall utförs på uppdrag av Migrationsverket. Detta innebär att analytikern rent faktiskt ska ses som en partssakkunnig, och bevisen tolkas därefter. Dock finns en inte försumbar risk att Migrationsverket som både utredande och beslutsfattande myndighet skänker analysen alltför stor tilltro och fattar ett beslut därefter. Om målet senare når en migrationsdomstol har domstolen i första hand att fatta beslut på det underlag som den får av Migrationsverket. Detta gör att samma potentiellt partiska analys kan komma att ses som opartisk av domstolen.

Ännu en osäkerhetsfaktor uppenbarar sig när vi ser till de som utför analyserna. Den dokumenterade problematiken med utbildade analytiker pekar på en stor brist i utredningsproceduren, och en stor risk för att analysen håller en undermålig kvalitet. Ur detta äventyras rättssäkerheten i prövningen både på myndighetsnivå och domstolsnivå. Nära koppling har även risken med att en diskrepans kan uppstå mellan hur domaren uppfattar analysens trovärdighet och hur trovärdig analysen egentligen är. Fara uppstår om domaren litar för mycket på analytikerns utlåtanden och tar fasta

på dennas värderingar istället för att utföra en egen bevisvärdering. I och med ”expertens” särskilda sakkunskap kan brister i utredningen gå obemärkta förbi för den domare som har att ta ställning i fallet, och otillräckligheter i analytikerns arbetsmetoder och resultat kan istället godtas som adekvata.

Skulle asylansökan avslås och den sökande utvisas kommer språkanalysen återigen att få en avgörande roll, denna gång med avseende på det land som utvisningen kan verkställas mot. Det är av enorm vikt att utvisningen inte sker till ett land i vilket den sökande riskerar att utsättas för fara mot liv eller hälsa. Principen om non-refoulement håller en så hög position inom asylrätten att den inte lättvindigt kan avfärdas, och det kan starkt ifrågasättas om principen respekteras då ett osäkert utredningsunderlag ligger till grund för vilket land den sökande återsänds till. Det är värt att lyfta frågan om inte det systematiska användandet av osäkra och icke tillförlitliga utredningar, måhända inte avsiktligt men likväl de facto, innebär ett kringgående av de regler som principen uppställer.

Det är även relevant att fråga sig om Migrationsverket och domstolarna uppfyller sin utredningsbörda i enlighet med officialprincipen när de använder sig av analyser med så låg tillförlitlighet och på ett så oförsiktigt sätt att beslutens och domarnas underlag, och tillika riktighet, kan ifrågasättas. Vi måste här fråga oss hur lågt det ska tillåtas att ribban sätts för att svenska myndigheter ska anses ha uppfyllt sin utredningsplikt. Beaktar vi samtidigt principen om ”Benefit of the doubt”, en regel som ämnar skydda den asylsökande från att bristfälliga utredningar läggs den sökande till last, ter sig det hela än mer upprörande. Principen omnämns i alla möjliga rättskällor, både svenska och internationella, och den svenska asylutredningen ska förstås utifrån en kontext tydligt formad av denna princip. Ändå påpekar både lagstiftaren och MiÖD på att få andra metoder finns att tillgå och att detta är skälet till att språkanalyserna används, trots att deras värde ifrågasätts. Det är uppenbart att svenskt flyktingmottagande kostar pengar och att detta är en hett debatterad fråga inom svensk politik.

Det är däremot inte en fråga som ska lösas genom ett urholkande av den rättsliga prövningen, och ämnas det göra åtstramningar på detta område ska det ske genom klara riksdagsbeslut och i överensstämmelse med de internationella åtaganden som Sverige är bundet av. Den nuvarande hållningen riskerar i förlängningen att medföra en politisering av domstolarna i vilka politiska hänsyn tas i prövningen av juridiska frågor.

7 Slutsats

Språkanalyserna används i dagsläget i mycket stor omfattning av Migrationsverket och domstolarna. Språkanalysernas tillförlitlighet kan starkt ifrågasättas och likaså dess roll i den svenska rätten. Utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv, beaktandes vissa nationella och internationella grundförutsättningar, anser jag att utredningen inte håller måttet. Jag anser därför att svensk lagstiftare och MiÖD bör revidera språkanalysernas ställning som användbart utredningsmedel.

Bilaga: Intervju med Kenneth Hyltenstam

Intervju med Kenneth Hyltenstam, professor i tvåspråkighet vid Centrum för tvåspråkighet på Stockholms universitet. Bedriver forskning kring tvåspråkighet och språkpatologier, andraspråksinlärning, språkbyte/språkbevarande i minoritetsspråk, tvåspråkig undervisning för minoritetsbarn.

15 maj 2014, kl. 13:23:

L: Vilken kunskap bör besittas av analytikern för att kunna göra en utförlig och korrekt utredning om den sökandes nationalitet baserat på dennas språk?

K: Det första man måste säga där är att det går egentligen inte för någon, även om personen har den lämpligaste utbildningen man kan tänka sig så går det inte för någon att säkert analysera sig fram till vilken nationalitet en viss person har. För folk flyttar ju helt enkelt. Det är det som är det grundläggande problemet. Många individer kan ju ha flyttat från det område där de först lärde sig språket, och sen har de blivit påverkade av hur man talar på andra områden. Men annars så, alltså, om man skulle säga vad som skulle vara den bästa kvalifikationen så är det att man måste ha en rätt så grundläggande eller djupgående lingvistisk kunskap för att kunna både säkert analysera sig fram till vad ett [sic] viss språkanvändning tyder på för bakgrund, och samtidigt också kunna beskriva detta för andra, alltså förmedla den här kunskapen till dem som ska nyttja den.

L: Varför är det av vikt att analytikern besitter denna kunskap?

K: Ja för du skrev ju någonting där om kunde inte en expert senare liksom

titta på det där, och jag tror att det måste ändå vara så att den som kan språket ifråga måste kunna analysera det i vilket fall för om en, låt oss säga att en lingvistisk välutbildad person som ska sammanfatta vad analytiker i många olika språk har sagt så är det inte så lätt heller att vara säker på den här experten, på vad en okvalificerad analytiker egentligen har kommit fram till och vad hans bedömning egentligen beror på. För det måste ju vara en ganska detaljerad beskrivning av hur uttal ser ut, det kan vara ordval och grammatiska strukturer. Det kan till och med vara sånt som har att göra med språkets pragmatik, alltså hur man använder språket i den här situationen som man har blivit intervjuad i.

L: Man utför ju språkanalyser även på andraspråk. Vad tycker du om det, finns det några klara fördelar eller nackdelar med det, kan det uppstå några problem med det?

K: Alltså det finns ju... Jag vet inte om du tänker på det förhållandet att man utför analyser på brytning, så att säga. Alltså att vad en viss brytning i, låt oss säga franska och engelska och så tyder på att personen i fråga har för förstaspråk. Och det gör ju... Det är ett snäpp mer komplicerat att göra en sån analys för att, alltså, det är ju flera olika språk som kan leda till liknande brytning, och framförallt i vissa områden, låt oss säga Afrika, eller i Asien, Afghanistan och så, att det talas olika språk som inte ligger så lång ifrån varandra till exempel i uttalssystem och så. Det kan ge en väldigt likartad brytning och då kan det ju bli svårt att vara detaljerad i förhållande till vad man kommer fram till. Om man tänker bara på den situation som vi har i Europa. Folk i allmänhet kan känna igen brytning från till exempel fransk brytning eller brittisk brytning och kanske skilja det från amerikansk brytning till och med, men när det sen kommer till olika slaviska språk eller olika romanska språk och så så kan det vara... Det är få som har den överblicken att de kan känna igen många olika brytningar.

Käll- och litteraturförteckning

Rättsfall

- MIG 2006:1
- MIG 2006:7
- MIG 2007:12
- MIG 2011:15
- MiÖD i UM 583-06, 2007-06-07

Författningar

- SFS 1971:291 Förvaltningsprocesslag
- SFS 1986:223 Förvaltningslag
- SFS 2005:716 Utlänningslag

Offentligt tryck

- SOU 2003:25 *Verkställighet vid oklar identitet m.m.*
- SOU 2006:6 *Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt*
- SOU 2006:61 *Asylförfarandet – genomförandet av asylprocedurdirektivet i svensk rätt*
- SOU 2009:56 *Den nya migrationsprocessen*
- Prop. 2004/05:170 *Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden*
- Prop. 1996/97:25 *Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv*
- Prop. 1979/80:96 *Med förslag till ny utlänningslag, m.m.*
- Remissvar på SOU 1997:162, *Medborgarskap och identitet, delbetänkande av 1997 års medborgarskapskommitté*
- RCI 08/2013 *Rättsligt ställningstagande angående sannolik identitet i asylärenden*, Migrationsverket 31 maj 2013

Internationella rättskällor

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948
- 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning

- 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning
- The 1966 International Covenant on Civil and Political Rights
- The 1984 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna från 1950
- Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet (Skyddsgrundsdirektivet)
- UNHCR:s Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställandet av flyktingars rättsliga ställning enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning

Litteratur

- Diesen, Christian, m.fl., *Bevis 8: Prövning av migrationsärenden*, 2:a upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2012
- Strömberg, Håkan & Lundell, Bengt, *Speciell förvaltningsrätt*, 18:e upplagan, Liber AB, Malmö 2013
- Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen med kommentarer*, 9:e upplagan, Norstedts Juridik AB, 1 september 2013, Zeteo
- Jermsten, Rikard, *Kommentar till förvaltningsprocesslagen*, Karnov, 2014
- Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik, *Rättegång I*, 8:e upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2009
- Ekelöf, Per Olof & Boman, Robert, *Rättegång IV*, 6:e upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2008

Riktlinjer och rapporter

- Migrationsverkets handbok i migrationsärenden, dokument döpt *Identitet*, 23 maj 2012

- International Journal of Speech, Language and the Law, *Guidelines for the use of language analysis in relation to questions of national origin in refugee cases*, 2004, tillgänglig på: <http://www.refworld.org/docid/4cbebc852.html> (8 maj 2014)
- UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), UNHCR Note on the Principle of Non-Refoulement, november 1997, tillgänglig på: <http://www.refworld.org/docid/438c6d972.html> (2 maj 2014)
- Migrationsverket & UNHCR, *Kvalitet I svensk asylprövning: En studie av Migrationsverkets utredning av beslut om internationellt skydd*, september 2011, Stockholm

Övriga källor

- Intervju med Kenneth Hyltenstam, professor i tvåspråkighet vid Centrum för tvåspråkighet på Stockholms universitet, 15 maj 2014.
- Migrationsverkets webbinformation om asylregler, tillgänglig på: <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Asylregler.html> (18 maj 2014)
- Utrikespolitiska institutets landguide, tillgänglig på: <http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Nigeria/Befolkning-Sprak> (7 maj 2014)
- Nationalencyclopedin, tillgänglig på: <http://www.ne.se/nigeria/spr%C3%A5k> (7 maj 2014)